

Eindadvies informatieronde mei 2023

Door: Informatie Floor Vermeulen en Cees van Eijk (namens VVD en GroenLinks)

Datum: 30 mei 2023

Aanleiding en opdracht

Na een eerste informatieronde onder leiding van informateur Danny de Vries (namens BBB) kon er geen conclusie worden getrokken over de fracties die zouden deelnemen aan een coalitie in de provincie Utrecht. Vervolgens hebben BBB en GroenLinks onder leiding van informateur Anne Lize van der Stoel onderzocht of er een basis voor samenwerking kon worden gevonden aan de hand van gespreksnotities over 6 onderwerpen. Gebleken is dat deze samenwerking niet tot stand kwam. De daaropvolgende poging van informateur Van der Stoel om een coalitie te vormen met 7 fracties bleek niet haalbaar.

In het duidingsdebat van 8 mei jl. is besloten dat de fracties van GroenLinks en VVD het initiatief nemen om te onderzoeken of een coalitie te vormen is. Vervolgens zijn wij als informatieurs gevraagd om hier invulling aan te geven.

Provinciale Staten hebben ons de volgende opdracht meegegeven (zie ook [bijlage 1](#)):

- 1) Onderzoek de mogelijkheden voor een stabiele en daadkrachtige coalitie van partijen die op een meerderheid in Provinciale Staten kan rekenen met als basis GroenLinks en VVD;
- 2) Hiertoe op korte termijn gesprekken aan te gaan met in ieder geval D66, CDA, PvdA, Partij voor de Dieren, ChristenUnie, Volt en de SGP;
- 3) De resultaten van de eerste en tweede informatierondes hierbij te betrekken;
- 4) Nieuwe opties voor een mogelijke coalitie in kaart te brengen;
- 5) Na de gesprekken Provinciale Staten schriftelijk te adviseren over de samenstelling van een nieuwe coalitie waarmee een formatie kan worden gestart en een voorstel te doen voor het vervolgtraject;
- 6) Te zorgen voor een ordentelijke verslaglegging, ondersteund door de griffie.

Processtappen

Op 15 mei zijn wij gestart met onze werkzaamheden en hebben wij een kennismakingsgesprek gevoerd met de commissaris van de Koning in aanwezigheid van de griffie en de provinciesecretaris. Op 17 mei jl. hebben wij een startgesprek gevoerd met VVD en GroenLinks. Ten behoeve van de te voeren gesprekken met de negen fracties is een gespreksleidraad opgesteld (outline, [bijlage 2](#)). Deze outline is door ons besproken met VVD en GroenLinks in een startgesprek. Wij hebben daarna alle fracties die zijn genoemd in de informatieopdracht gesproken. Vervolgens hebben wij een procesbericht naar uw Staten verstuurd met daarin de uitnodiging aan alle fracties die niet waren genoemd in onze opdracht om zich bij ons te melden indien er behoefte was voor een gesprek met ons. Zowel BBB als PVV hebben hiervan gebruik gemaakt. Deze gesprekken zijn vervolgens gevoerd.

Nadat wij zowel de in de opdracht genoemde negen fracties als ook BBB en PVV hadden gesproken, hebben wij onze eerste deelconclusies kunnen trekken. Deze eerste deelconclusies hebben wij vervolgens getoetst bij VVD en GroenLinks. Na dit gesprek volgde fractieberaad bij beide partijen. Vervolgens hebben wij GroenLinks en VVD uitgenodigd voor een vervolggesprek om aansluitend in een breder verband onze (deel)conclusies voor te leggen aan GroenLinks, VVD, CDA, PvdA en D66. Na dit brede gesprek is het voor ons mogelijk om eindconclusies te trekken en een eindadvies op te stellen. In dit gesprek is tussen de vijf aanwezige fracties geconcludeerd dat onze (deel)conclusies voldoende basis zijn om voor te leggen aan de verschillende fractievergaderingen. Dit is gebeurd en op basis hiervan hebben wij geconcludeerd een eindadvies uit te willen brengen.

Dit hebben wij gedaan nadat wij de commissaris van de Koning en de vier fracties die geen onderdeel zijn van ons advies, maar wel genoemd werden in de opdracht op de hoogte hebben gebracht van de hoofdconclusie van ons advies.

Gevoerde gesprekken

15 mei '23	Kennismaking cdK, griffie en provinciesecretaris
17 mei '23	Startgesprek GroenLinks – VVD (bijlage 3)
18 mei '23	Gesprekken met achtereenvolgens CDA, D66, PvdA en VVD (bijlage 4)

19 mei '23	Gesprekken met achtereenvolgens CU, PvdD, SGP, VOLT en GL (<u>bijlage 4</u>)
24 mei '23	Gesprekken met achtereenvolgens PVV en BBB (<u>bijlage 5</u>)
24 mei '23	Eerste toetsgesprek met GroenLinks – VVD n.a.v. presentatie 1 (<u>bijlagen 6 en 6A</u>)
26 mei '23	Vervolggesprek met GroenLinks – VVD (<u>bijlage 7</u>)
26 mei '23	Tweede toetsgesprek met GroenLinks, VVD, CDA, PvdA en D66 n.a.v. presentatie 2 (<u>bijlagen 8 en 8A</u>)

(Deel)conclusies

Alle gesprekken hebben in een open en constructieve sfeer plaatsgevonden. Wij willen alle fracties daarvoor danken, ook de fracties die op hun verzoek het gesprek met ons hebben gevoerd. Het toont aan dat in de provincie Utrecht kan worden samengewerkt op een constructieve wijze, los van oppositie en coalitie. De gesprekken met de negen in onze opdracht genoemde fracties zijn gevoerd aan de hand van een gespreksleidraad. Voor de gesprekken met de PVV en BBB is gesproken aan de hand van de door hen aangedragen punten aangevuld met vragen van de informateurs rondom betrokkenheid van hen en de Staten bij totstandkoming van de formatie en relatie Provinciale Staten – Gedeputeerde Staten.

Uit de gesprekken over gewenste samenstellingen van het college, de inhoud van het akkoord en het gewenste formatieproces zijn meerdere conclusies te trekken. Dit zijn deels aanbevelingen voor het vervolg, zowel aan de fracties die het college willen vormen als aan alle fracties in Provinciale Staten.

Wij zijn onze werkzaamheden, mede ingegeven door onze opdracht, begonnen als een nieuwe informatieronde zonder vooringenomenheid, maar we begonnen ook niet op nul. Er is sinds de verkiezingen voor Provinciale Staten in Utrecht veel gebeurd in de verhoudingen en wij hebben daarom de uitkomsten van de eerdere informatierondes als uitgangspunt genomen. Dit beperkte ons en de negen fracties zelf in de mogelijke varianten die zijn besproken en onderzocht.

Samenstelling college van Gedeputeerde Staten

De informatierondes die al hadden plaatsgevonden hebben verschillende conclusies, belevingen, blokkades en inhoudelijke richtingen meegegeven. Die zijn voor ons zowel uitgangspunt als beperking geweest voor de uitvoering van onze opdracht. De vorige informatierondes hebben weliswaar veel informatie opgeleverd, maar tegelijkertijd ook de politieke ruimte om te bewegen en elkaar (ook binnen de negen genoemde fracties) wat te gunnen, beperkt.

Opties die voor de buitenstaander wellicht prima mogelijk zouden zijn, kunnen zo niet verder worden verkend. Toch is het ons gelukt om een variant voor te stellen waar een stabiel en daadkrachtig college mee kan worden gevormd.

Er is brede consensus over het aantal van zes als het gewenste aantal fracties om aan het nieuwe coalitie deel te nemen. Vijf fracties wordt, door de hoge werkdruk en krappe meerderheid in Provinciale Staten, als minder wenselijk beschouwd. Een college van zeven gedeputeerden en een coalitie van zeven fracties wordt gezien als teveel, nodeloos complex en niet nodig. Het wordt ook niet uitgesloten.

Over welke fracties deel zouden moeten uitmaken van de coalitie zijn de meningen zeer verschillend. Dit komt mede voort uit een verschillende interpretatie wat een 'stabiel en daadkrachtig' college is. Aan de ene kant wordt aangegeven dat in de samenstelling van de coalitie de verscheidenheid van de verkiezingsuitslag tot uiting moet komen en aan de andere kant wordt gepleit voor een coalitie die zo homogeen en eensluidend mogelijk over de inhoud is en vooral inhoudelijk dicht bij elkaar staat wat betreft de aanpak van de grote opgaven. Dit blijft tijdens de gesprekken botsen en is lastig samen te brengen.

Ten aanzien van de afzonderlijke fracties zijn nadrukkelijk voorkeuren benoemd. Alleen een variant met CDA en PvdD is, met verwijzing naar het bilaterale gesprek tussen hen en informateur De Vries, uitgesloten. Andere fracties geven nadrukkelijk aan niemand te willen uitsluiten, maar dat ligt in de praktijk toch anders.

Vooral richting mogelijke deelname van SGP en/of PvdD zijn uitgesproken meningen verwoord (“onwenselijk, onlogisch, niet werkbaar”), maar door geen van de fracties is hierover een onacceptabel uitgesproken. Na consultatie van haar fractie heeft GroenLinks uiteindelijk aangegeven dat deelname van de SGP voor haar, om principiële en inhoudelijke redenen, niet acceptabel zou zijn.

Iedereen constateert dat GroenLinks en VVD de basis van de nieuwe coalitie gaat vormen, waarbij nog de nodige inhoudelijke hobbels te nemen zijn. Het wordt wenselijk gevonden dat, hoewel het niet de eigen voorkeur heeft, elk een natuurlijke bondgenoot meeneemt, respectievelijk PvdA en CDA. Deze vier partijen beschikken over 20 zetels.

Gezien de goede ervaringen en het feit dat alle partijen het als een mogelijke optie hebben aangedragen, hebben wij voorgesteld D66 als vijfde partij toe te voegen. Hiermee wordt recht gedaan aan de verkiezingsuitslag (D66 als 4^e partij en is stabiel gebleven in Utrecht) en hiermee wordt een meerderheid van 25 zetels bereikt.

Deze optie wordt door hen en de daarin genoemde fracties onderschreven, maar door de meeste fracties nog als onvoldoende ervaren. Het zoeken naar een zesde (en niet uitgesloten een zevende) fractie is nogmaals en intensief vervolgd. Daarvoor waren vier fracties in beeld: Volt, PvdD, SGP en CU.

Conclusie van deze zoektocht bleef:

- Alle varianten met PvdD zijn onacceptabel voor CDA
- Alle varianten zonder SGP, maar wel met CU of Volt of PvdD zijn onacceptabel voor VVD en onwenselijk voor CDA
- Alle varianten met SGP zijn onacceptabel voor GL en ongewenst voor D66 en PvdA
- Basisvariant met vijf fracties heeft niet de eerste voorkeur, maar is acceptabel voor allen

Uitvoerig is stil gestaan bij de gewisselde argumenten om SGP en CU buiten de coalitie te houden. Van elkaar worden de argumenten aangehoord, maar niet echt begrepen. Er wordt dan ook niet gekomen tot een gezamenlijke uitleg voor de afwijzing van deze fracties maar wel tot een gezamenlijke conclusie dat het in deze samenstelling geen begaanbare weg is hen als coalitiepartner te vragen.

Inhoud

Uit de gesprekken blijkt dat de al eerder genoemde thema's in de gesprekken tussen BBB en GroenLinks een goede “kapstok” zijn voor de formatie. Het gaat om:

- Bestuursstijl
- Ruimtelijk beleid en wonen
- Energietransitie
- Natuur en landbouw
- Mobiliteit
- Sociale agenda

Meerdere fracties dringen erop aan om financiën als apart onderwerp daar aan toe te voegen, gezien de lange termijn vraagstukken die zich aandienen. De financiële situatie van de provincie wordt gezien als stabiel, maar de aandacht daarvoor mag niet verslappen.

De fracties zien op voorhand geen onoverkomelijke inhoudelijke breekpunten, maar formuleren wel inhoudelijk ondergrenzen op verschillende thema's en punten waarop zij zich willen profileren in een nieuwe coalitie. Men geeft aan veelal op de doelen elkaar te kunnen vinden, maar verschillen vooral over de vraag op welke wijze en in welk tempo deze doelen uitgevoerd zouden moeten worden. Door de doelen helder te stellen, is ruimte om het gesprek over de uitvoering ook met de Utrechtse samenleving te voeren. Binnen de partijen en breder in Provinciale Staten is draagvlak voor een nieuwe aanpak van besluitvorming, die biedt hier nadrukkelijk ruimte voor.

Tijdens deze informatieronde is nog uitgebreid stilgestaan bij het herstel van vertrouwen van de kiezer in de politiek. Daarbij kan worden aangetekend, dat de verkiezingsuitslag zowel een landelijke als een provinciale uitslag is. Belangrijk is in alle gevallen dat aan het herstel van vertrouwen wordt bijgedragen vanuit de provincie. De Nationale Ombudsman Reinier van Zutphen heeft de lessen

daarvoor eerder samengevat als: “ga erop af, luister en doe geen grote beloften”. Een nieuwe coalitie doet er wijs aan de lessen die de landelijke politiek heeft geleerd ook provinciaal in de praktijk te blijven brengen. Daarbij is de op samenwerking gerichte houding van alle fracties bemoedigend.

Formatieproces

Vier jaar geleden zijn, over het algemeen, positieve ervaringen opgedaan met het betrekken van de gehele Provinciale staten en stakeholders/gemeenten uit de provincie bij het formatieproces. Alhoewel de meeste fracties een dergelijke werkwijze nu weer zouden prefereren, wordt de tijdsplanning als een obstakel beschouwd. Vrij breed wordt de wens geuit om voor het zomerproces het formatieproces af te ronden en een programma akkoord te hebben.

Installatie van het nieuwe college zou dan in het eerste Statenvergadering na het zomerreces kunnen plaatsvinden. Dat beperkt de mogelijkheid om de samenleving op een zorgvuldige wijze in het formatieproces te betrekken. Wel wordt het mogelijk na de zomer inwoners en organisaties te laten reflecteren op het akkoord of het onderdeel te laten zijn van een nadere uitwerking door het nieuwe college in een collegewerkprogramma. Het is hierbij nadrukkelijk de uitdaging om niet alleen inwoners en organisaties te betrekken die zichzelf aandienen, maar ook hen die niet meteen de weg naar het provinciehuis weten te vinden.

Eindadvies

De basisvariant met GroenLinks, VVD, PvdA, CDA en D66 met vijf voltijds gedeputeerden namens de vijf fracties biedt goede kansen voor een nieuwe coalitie in de provincie Utrecht. Met een eenduidig coalitieakkoord op hoofdlijnen, waarbij op cruciale onderwerpen concrete afspraken worden vastgelegd. En met een open bestuursstijl die gericht is op samenwerking met Provinciale Staten en samenleving.

De smalle meerderheid van 25 zetels noodzaakt het nieuwe college van Gedeputeerde Staten straks de gehele Staten te betrekken bij de belangrijkste opgaven, opdat een breder gedragen beleid en uitvoering mogelijk wordt. Het is wenselijk om enkele onderwerpen, zoals toekomstbestendige landbouw, vitalisering landelijk gebied en realisatie landelijke stikstofdoelen, met de hele Provinciale Staten nader uit te werken en daarover in het uitvoeringsprogramma van het college afspraken te maken.

Voorgesteld wordt om zo snel mogelijk met deze vijf formerende partijen duidelijkheid te geven over het formatieproces, waarbij gestreefd moet worden naar het bieden van een actieve inbreng door alle fracties in Provinciale Staten en, na afloop van het proces, door de inwoners, gemeenten, waterschappen en organisaties.

Cees van Eijk en Floor Vermeulen, 30 mei 2023